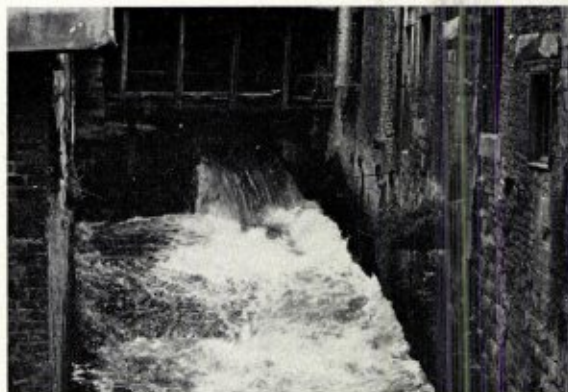

te roepen. Deze kleuren had ik meerdere malen waargenomen, maar dan bij een temperatuur van 20°C. in de jaren 1920 t/m 1930 in mijn aquarium thuis. Het paaien had ik daarin nooit waargenomen, maar wel in de jaren 1956, 1957 en 1958 in het grottenaquarium Aqua-Fauna.

Een honderdtal Elritsen waren hier ondergebracht in een aquarium van \pm 3.000 liter inhoud, en het water had een constante temperatuur van 13°C. Het paaien had telkens plaats op of omstreeks 29 juni. De kleur van de mannetjes was gelijk aan die van Jeker en Geul. Dagen voor het paaien begon reeds hun liefdesspel, voor een goed toeschouwer werkelijk fascinerend. De visjes zwommen op de bodem door elkaar en maakten de gekste capriolen; nu en dan schoot er een wijfje uit de groep, onmiddellijk gevolgd door een mannetje; beide zwommen dan naast elkaar wikkend, trillend en zeilend een eindje over de bodem, om dan een 50 à 60 cm op de zelfde manier schuin omhoog te zwemmen, elkaar nu en dan liefkozend met de staart langs het lichaam strijkend. Het vrouwtje gaf het eindpunt aan door stil te blijven staan, terwijl het mannetje zich liet doordrijven tot voor de kop van het wijfje, om daar trillend met uitgespreide vinnen te staan pronken, tegelijk probeerend met zijn bek die van het wijfje te raken. Voordat dit laatste plaats vond, schoot het vrouwtje meestal weg om tussen de andere visjes te verdwijnen, het mannetje achterlatend, die bekomen van de schrik ook onmiddellijk tussen de andere visjes verdween. Dit liefdesspel kon uren duren.

Soms gebeurde het, dat twee mannetjes elkaander voor een wijfje hielden en het zelfde spelletje te zien gaven. Als dan aan het eindpunt bleek, dat zij zich hadden vergist, deelden zij wederzijds felle zwiepende slagen uit met hun staart en beten elkaar, zodat de schubbetjes in het rond vlogen.

Na dagen van liefdesspel gingen de visjes over tot het paaien, hetgeen gezamenlijk gebeurde. Het had telkens plaats op een enge ruimte tussen de stenen en daar was het een krioelen en dringen van jewelste, de lichaampjes wiggelend en trillend tegen elkaar. Nu en dan doorvoer hun een siddering en werden eieren en hom uitgestoten, waarna telkens enkele visjes de groep ontvluchtten, om, na zich even geschud te hebben, waarbij ik altijd moest denken aan een zich schuddende natte hond, als een pijl uit een boog tussen de andere te schieten om weer deel

De waterval van de watermolen bij het Molenpoortje.
Foto Frans Driessens

te nemen aan het paaien. Bij de mannetjes waren nu enkele stralen van de buikvinnen rood-oranje gekleurd, die bij het wegschieten en het paaien fel oplichtten. Het paaien duurde enige uren. Daarna lagen of stonden de visjes verspreid zonder beweging in het aquarium.

In 1955 kon ik enkele eitjes waarnemen voordat zij tussen de stenen verdwenen; zij waren licht geel van kleur en ontzettend klein. Een maand nadien verschenen enkele jonge visjes, die in 1958 volwassen waren en toen deel namen aan de paring.

MERKWAARDIG VLEGBEELD WESPENDEEF PERNIS APIVORUS (L.)

Tijdens de najaarstrek 1958 zag ik op 28 september, terwijl ik vanuit mijn slaapkamerraam met de kijker de hemel aftuurde, een grote valkachtige vogel naderen uit Oostelijke richting (Duitsland). Aanvankelijk dacht ik aan buizerd, maar de lange, smallere vleugels en de slankere gestalte deden meer aan een kiekendief denken. De vogel schommelde echter niet tijdens het vliegen, maar vloog met rustige, trage vleugelslag, afgewisseld met enkele glijpauzes in mijn richting.

Tot mijn groot genoegen kwam hij precies over ons huis, waarbij mij direct opviel het bont getekende vleugelpatroon en de zeer lichte onderzijde. Ongetwijfeld was dit de wespeneef. Alle conclusies leidden hiertoe vooral toen ik diverse determineerboeken ging raadplegen.

Op bijgaand schetsje heb ik als het ware schematisch aangegeven welke merkwaardige v l e u g e l t e k e n i n g zich op de onderzijde der vleugels bevond. Over iedere w i e k l i e p e e n b r e d e z w a r t e b a n d e v e n w i j d i g a a n h e t l i c h a a m d e r v o g e l . S o m s z i e t m e n w e l e e n s d o n k e r e p o l s v l e k k e n , m a a r d i t w a s w e l b i j z o n d e r f r a a i , d e z e b a n d e n o v e r d e g e h e l e v l e u g e l h e e n . M e t o p z e t h e b i k o p h e t s c h e t s j e (i k b e n g e e n t e k e n a a r !) d e v l e u g e l s , u i t g e z o n d e r d d e t o p p e n e n d e m o o i e b a n d e n , g e h e e l w i t g e l a t e n o m h e t c o n t r a s t m e e r t o t u i t i n g t e d o e n k o m e n .

Bij deze waarneming is het gelukkig niet gebleven want ik mocht er nog enkele noteren en wel: 18-8-1958 nabij Herkenbosch. Deze vogel — een jong exemplaar met lichte kop — zat op een hooimijt en stootte voortdurend een hoog piepend geluid uit, dat juist kenmerkend is voor de wespenuizerd; 24-8 t/m 6-9-1958 nabij Nyswillebos Bocholtz heeft zich geruime tijd een wespenuizerd opgehouden. Hij werd door jagers beschreven als een valk met een blauwe kop. Ik ben gaan kijken en kon hem tijdens zweefvlucht en ook zittend in een boom mooi observeren; de staart was bijna wit; 31-5-1959 nabij Schinveld; twee cirkelende wespenuizerden boven bossen aldaar. In de buurt vloog ook een buizerd, zodat het verschil in vliegbeeld goed te zien was. De vogels maakten een lichtgrijze indruk onder de vleugels, waarop donkerder polsvlekken; onderzijde lichaam bruin; 1-6-1959 nabij Roermond wespenuizerd gezien des morgens zeer vroeg. Deze vogel volgde de waterloop van de Roer in N. richting. De regelmatig gebandeerde onderzijde deed aan een havik denken. De lange smalle vleugels en de trage vliegwijze sloten verwarring uit.

Opvallend is wel het grote verschil in kleur en tekening bij de wespenuizerd. Dit verschil treft men ook bij de buizerd erg aan. De wespenuizerd echter goochelt ook nog meer met kleuren dan

de buizerd. Men treft er niet gauw twee aan die eenzelfde kleur of tekening hebben.

Ongetwijfeld kan een oplettend natuurvriend de wespenuizerd wel te zien krijgen als hij let op het typische vliegbeeld, maar vooral op het geluid. In een apart artikel hoop ik op deze merkwaardige „zonderling” onder de grijpvogels te kunnen terugkomen.

Bocholtz, 26 juni 1959.

F. M. van Hooijdonk.

BOEKBESPREKING.

Darwin-Wallace. Dokumente zur Begründung der Abstammungslehre vor 100 Jahren 1858/59—1958/59. Herausgegeben und eingeleitet von Gerard Hebenner. 71 blz. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart 1959. Pr. DM 7,80.

In dit boekje worden 9 documenten gepubliceerd, die betrekking hebben op de voorgeschiedenis en het verschijnen van „On the Origin of Species by means of Natural Selection”, van welks verschijnen wij dit jaar (24 nov.) de honderdste verjaardag vieren. Aan die documenten gaat vooraf een historische inleiding van de schrijver. Wie de neo-darwinist Gerard Hebenner kent, zal wel willen geloven, dat deze inleiding met enthousiasme geschreven is.

In het leven van Wallace en Darwin loopt een machtige paralel: Bij beiden is de evolutiegedachte gerijpt tijdens hun grote reizen, beiden vinden voor hun opvatting omtrent de langzame en geleidelijke verandering der soorten een grote steun in Lyell's *Principles of Geology* en beiden zijn tot de selectie-theorie gekomen door het lezen van Malthus' *Essay on Population*. In document 9 vinden wij een uittreksel van Malthus' werk, dat Wallace en Darwin tot de selectie-theorie bracht.

De brief van Wallace aan Darwin van februari 1858 (document 6) is de directe aanleiding geweest tot het verschijnen van *The Origin*. Darwin was reeds jaren bezig met de samenstelling van zijn hoofdwerk, dat uit 4 banden zou bestaan. Ofschoon zijn vrienden Lyell en Hooker hem gewaarschuwd hadden, dat hij gevaar liep de prioriteit te verliezen, bleef Darwin steeds maar nieuw materiaal verzamelen.

Men kent het verdere verloop na het verschijnen van de brief van Wallace. Op voorstel van Lyell en Hooker werden de opvattingen van Darwin en Wallace omtrent het ontstaan der soorten — beider opvattingen waren in wezen gelijk — voorgelezen op de vergadering van de Linnean Society van 1 juli 1858. Dit feit is verleden jaar in Londen herdacht. Dit jaar is de herdenking van het verschijnen van „*The Origin of Species*”, dat eigenlijk bedoeld was als een uittreksel of voorlopige mededeling van het toekomstige hoofdwerk, dat nooit verschenen is. *The Origin* is Darwin's hoofdwerk geworden.

Ongetwijfeld zullen velen belangstellen in de voorgeschiedenis en het verschijnen van dit belangrijke boek. Wij vinden hier in een kort bestek de voorname documenten, die er op betrekking hebben.